

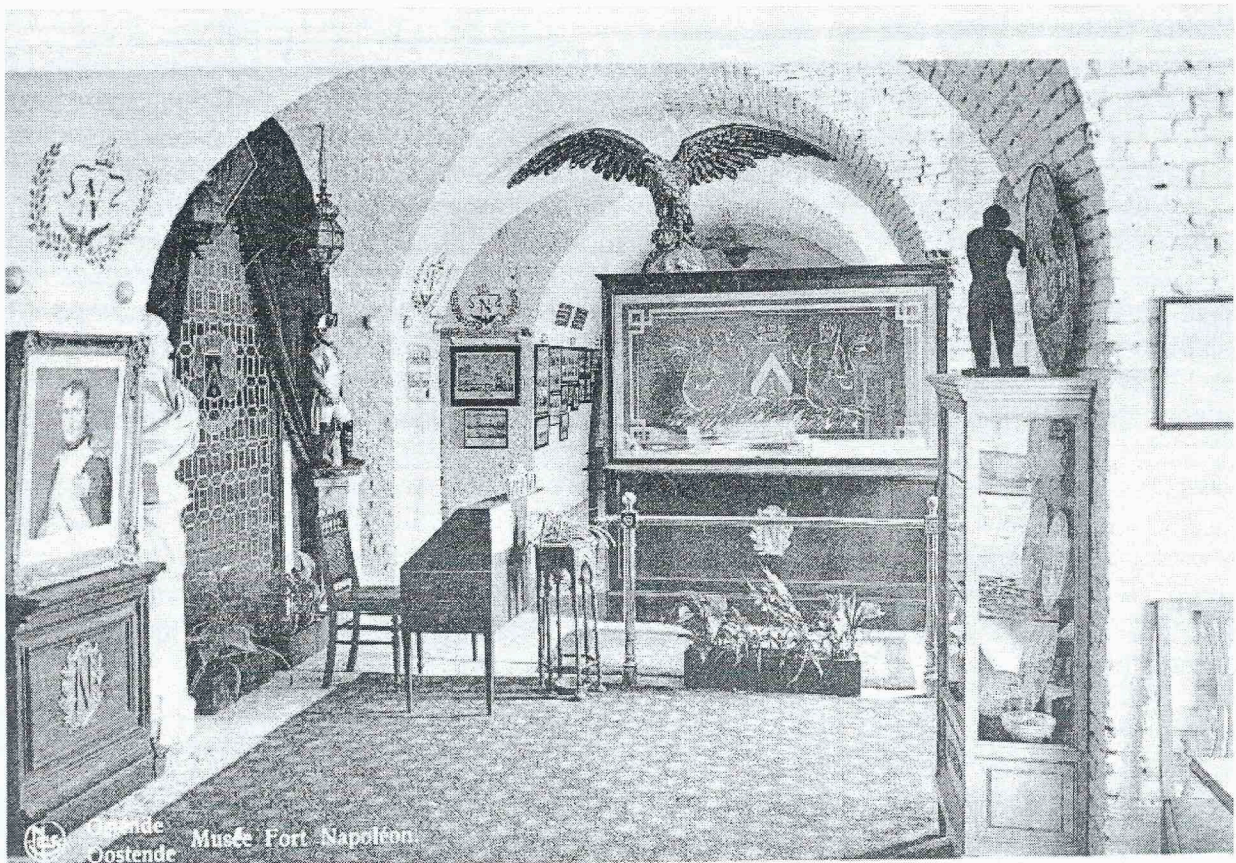
FORT NAPOLEON (BERT VANLAERE)

De sfeervolle herbestemming van het monument 'Fort Napoleon' tot bezoekerscentrum, museum en bistro-restaurant, maakt de enigszins verdoken plek in de Oostendse duinen tot een paradijselijke oase. Je zou haast vergeten dat het donkere en vochtige militaire bastion plaats moest bieden aan 500 manschappen in oorlogstijd. Maar in de schaduw van zijn militaire functie is het fort altijd een plaats van vertier geweest...

Sporen van bewoners

Het Fort Napoleon op de Oosteroever van Oostende deed nooit dienst als verdedigingsbolwerk. Het vijfhoekige bouwwerk met een centrale toren en de buitenmuur met daartussen op elke zijde een schietgalerij, is dan ook goed bewaard gebleven. Toch heeft elke functie die het gebouw ooit had, eigen sporen nagelaten: een muurschildering, raam- en deuropeningen, een vluchtschacht, een betonnen brug, graffiti.

De Franse bewoners van dit fort sliepen op deze eerste verdieping. De soldatenbritsen stonden in twee gangen die niet gescheiden waren door muren maar door open pijlers. Je kon dus zomaar overal in- en uitkijken. De officieren sliepen iets verderop. Zij hadden meer privacy en konden zich terugtrekken achter vaste wanden. Nu valt er langs de grote, boogvormige ramen veel zonlicht binnen. Maar in de negentiende eeuw was het pikdonker: in de muren zaten toen alleen smalle schietgaten die je ook nu nog ziet. Om zich zo weinig mogelijk bloot te stellen aan vijandig geschut en om over de muur te kunnen schieten, stonden de schutters op een verhoog.

Tijdens het interbellum deed het fort dienst als heemkundig museum. Aan de ingang van het fortmuseum stonden twee gaslantaarns; er waren vitrines in de tentoonstellingszalen vol heemkundige curiosa, stukjes Oostendse geschiedenis, verwijzingen naar de visserij en het zeewezen en aandenkens uit de plaatselijke folklore. Er was een bistro van het museumfort.

Na WO II werd het fort nog een tijd gebruikt als oefenterrein voor het Belgische leger. Na een paar jaar echter moet het stadsbestuur van Oostende ten einde raad de toegang dicht laten metselen om diefstal en vandalisme te vermijden. De periode van écht verval treedt dan in...

In 1976 wordt het fort beschermd als monument maar er werd geen werk gemaakt van de restauratie. De buitenmuren werden verder beschadigd door klimhaken van een alpinistenclub, terwijl de Oostendse jeugd de binnenmuren bewerkte met graffiti. De totale restauratie die erop volgde, nam vijf jaar in beslag, van 1995 tot april 2000.

Het fort als een bunker met huislijke elementen

In elke hoek van het pentagonale gebouw staat een strategisch opgestelde open haard. Het fort had vijf van zulke haarden; voor dit potige gebouw echt geen overbodige luxe. De buitenmuur vormt met z'n 2,5 meter best een stevige isolatielaag, maar water en wind drongen langs kieren en gaten binnen. De haarden gaven alleen in de vijf hoeken genoeg warmte. Tegen de vrieskou op de hele verdieping waren ze niet opgewassen.

Soldaten hielden hun uniform dag en nacht aan om zich te beschermen tegen kou en regen. Daarnaast beschikten zij over twee dekens. Eén ervan offerden zij maar al te graag op om een schietgat dicht te stoppen.

De bakkerij

Voor een van de buitenwereld afgesloten vesting was een eigen bakkerij een kwestie van leven of dood. De bakkerij was één van de aangenaamste ruimtes om te vertoeven. Het was er warm en het rook er lekker. Onderaan de oven stookte de bakker het hout. Eens de bovenliggende plaat goed warm was, legde hij het deeg te bakken. In deze oven bakten ze platte, grijsachtige broden. De werkomstandigheden moeten uitputtend zijn geweest. Het kneden van het zware deeg gebeurde met de hand. De werklieden stonden er in het stof van de bloem en de hitte van het houtvuur. Naast versgebakken broden had het Franse leger een flinke voorraad droge beschuiten. Het fort moest het immers maandenlang zonder bevoorrading kunnen uithouden.

Op de benedenverdieping werden de voorraden bewaard. Naargelang de eisen van bewaring en veiligheid brachten ze vlees, beschuiten, algemene levensmiddelen en munitie onder in gescheiden compartimenten. In de buitenmuur zie je hier nog spleten. Het zijn verluchtigingsgaten. Dankzij de koele bries gingen de bederfbare voedingswaren langer mee.

De keuken

De keuken ligt pal naast de bakkerij. In de vloer zie je de arduinen randen van twee kleine putten. Hierin bewaarden de koks bederfbare etenswaren zoals gepekeld vlees. Groenten stopten ze toen al in glazen flessen en dichtgelaste dozen. Het waren de voorlopers van onze conservenblikken.

Hygiëne

Het Franse leger was eigenlijk van plan om in dit fort 500 soldaten te legeren. Maar zover is het nooit gekomen. In de hoogdagen van het fort liepen en sliepen hier 141 manschappen. En ook

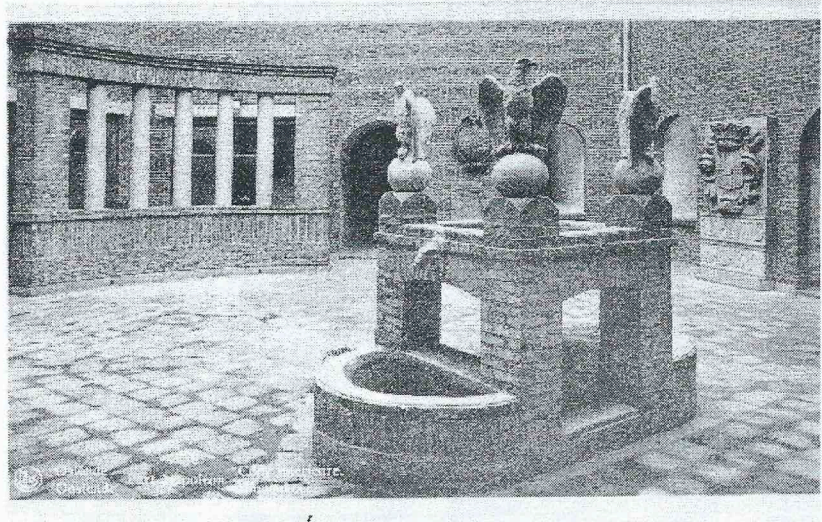

al was het fort daarmee flink onderbezet, toch bleven de twee latrines voor 141 militairen een pijnlijke misrekening.

Geen douches of baden en nauwelijks toiletten: van lichaamshygiëne lagen de ontwerpers van dit fort duidelijk niet wakker. Maar wat wil je: twee eeuwen geleden waarschuwden dokters de bevolking nog voor de schadelijke gevolgen van water. In bad gaan was 'des duivels'. De realiteit was dus tientallen zwetende mannen, in kleren die ze zelden uitdeden, laat staan dat ze zich wisten. Dampende latrines die amper werden leeggemaakt. Daar moesten wel ziektes van komen! De toiletten bevonden zich achteraan de caponnières, waar het ijskoud kon zijn. Boven de putten pasten de balken voor het toilet. Het was de fameuze plank met het gat.

Waterput

Afvoerpijpen leidden het regenwater van het dak naar de waterput op de binnenkoer. De soldaten konden gerust zijn: bij een langdurige belegering zouden ze niet sterven van dorst. De waterput heeft de strijd met de tijd niet overleefd en is nu dichtgegooid.

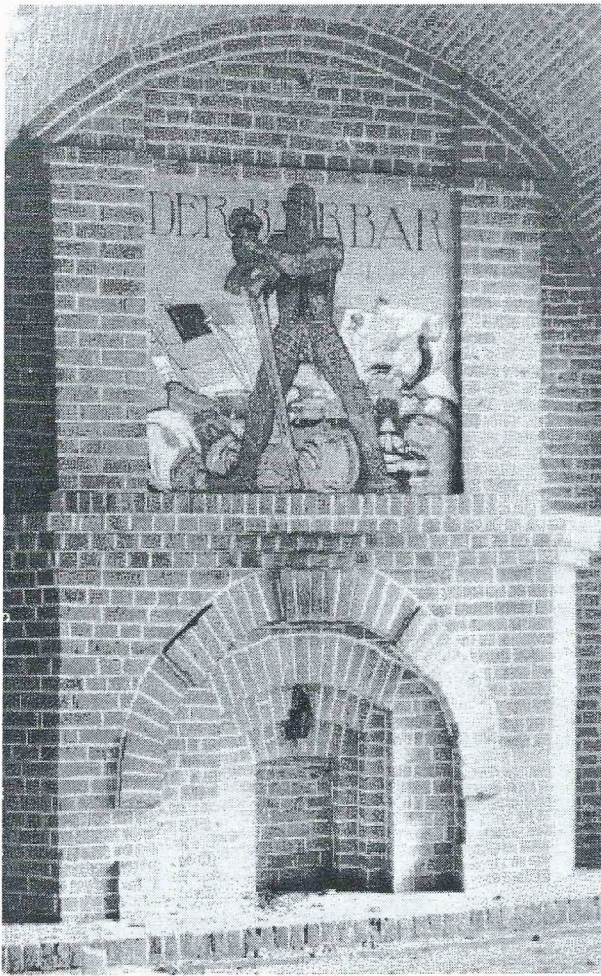
Militaire bewoners

Fransen, Nederlandse, Duitse én Belgische soldaten lieten achtereenvolgens hun sporen na in het Oostendse fort. Tijdens een bezoek aan het monument, krijgt de bezoeker dus twee eeuwen Europese oorlogsvoering in een notendop aangeboden. Na de nederlaag van Napoleon verloor het toenmalige Fort Impérial vlug aan strategisch belang. Onze gewesten komen in 1814 bij Nederland. Het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden van koning Willem I wapent zich samen met Engeland tegen Frankrijk. Het gevaar komt voor Oostende niet meer van over zee maar uit het zuiden. In de Hollandse periode wordt het fort gebruikt als opslagplaats en kazerne. Na de Frans-Pruisische oorlog van 1870 en de slag van Sedan vluchtten sommige Franse soldaten naar België. Een aantal van hen wordt opgepakt en gevangengezet in het fort Napoleon. Enkele Oostendenaars vangen de krijgsgevangenen op. Als ook zij zijn verdwenen, verzandt het fort volledig, ook al houden het Belgische leger en de burgerbescherming er nog wel oefeningen.

In 1915 wordt het Fort bruusk wakker geschud door de Duitse bezetter. Aanvankelijk is het een artilleriekwartier maar al vlug ontpopt het zich tot luxueuze biertent. In WO II palmt Hitler het fort Napoleon opnieuw in voor het Duitse leger. Na de Duitse aftocht in september 1944 worden er Belgische infanteriebataljons gelegerd. Tot eind jaren '40, begin jaren '50 houden Belgische militairen er oefeningen en lopen ze er wacht. Daarna komt er definitief een eind aan het militaire hoofdstuk.

Muurschilderijen

De ontmoetingsplek groeide al snel uit tot een oord van ontspanning. Sigarenrook krinkelde onder elektrische schemerlampen. Vrouwen van lichte zeden werden vanuit de stad binnengesmokkeld. Om het gevoel van intimiteit en gezelligheid te verhogen, sloten de Duitsers de rondgang af met een stenen sierschouw. Vooral deze toevoeging herinnert aan de luxueuze bier tent van weleer. De bakstenen zijn rood geverfd, de voegen wit. Een raadselachtige muurschildering getiteld 'Der Barbar' maakt de decoratie af.

Tijdens WO I brachten de Duitsers in de keuken twee muurschilderingen aan. Deze fresco's waren te erg beschadigd, onder andere door een brand, om ze nog te kunnen redden. In de keuken zie je wel nog sporen van WO II: hier en daar zie je nog vaag de Nederlandse en Franse opschriften van soldaten die hier toen gelegerd waren.

Tijdens de bezetting in Wereldoorlog I smukten de Duitse soldaten het fort wat op. Op foto's van muurschilderingen van toen kan je "St. Barbara" zien, omringd door de kanonnen van de Hindenburgbatterij die hier vlakbij lag, maar die niet bewaard is gebleven.

Graffiti

Na 1950 raakt Fort Napoleon in onbruik. Het militaire bolwerk blijft echter een makkelijke prooi voor ongewenste bezoekers en onbarmhartig natuurgeweld. De resten van graffiti die je overal in het fort aantreft, herinneren aan deze roemloze tijd. In het duinenfort kwamen kwajongens en stoere meisjes ravotten en regelden koppeltjes geheime afspraakjes. De wildste verhalen deden in Oostende de ronde...

Daarom werd bij de restauratiewerken, die in 1995 aanvatten, voor de zachte aanpak gekozen. Ook sporen van vernieling vonden de restaurateurs de moeite van het bewaren waard.

Bron foto's:

<http://www.beeldbankoostende.be>